

Perspektiv från tomterna utan fysisk avgränsning; hur påverkas individerna och samhället

– fallstudie från en tätort i Västerbotten

Safira Johansson

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Alnarp 2021

Perspektiv från tomterna utan fysisk avgränsning; hur påverkas individen och samhället – fallstudie från en tätort i Västerbotten

Perspective from the plots without physical demarcation; how the individual and society are affected - case study from an urban area in Västerbotten

Safira Johansson

Handledare: Anna Sunding, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Patrik Olsson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Självständigt arbete

Kurskod: EX0845

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2021

Omslagsbild: Slumpmässigt utvalda tomtgränser i tätorten, Safira Johansson

Nyckelord: avgränsning, tomt, öppenhet, gemenskap, grannskap, samhälle, individ, staket, plank, häck, gränser, trygghet, barn

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakultet för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institution för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Sverige har en betydande del hushåll som bor i småhus med angränsande tomter. Denna uppsats kommer lyfta några individers åsikter och situationer kring tomtavgränsningar. Detta kommer ställas mot litteratur som tar upp avgränsningar och gränserns påverkan samt betydelse för både individ och samhälle.

Det kommer tas upp hur samhället och grannskapet fungerar i relation till att vara utan tomtavgränsningar. Ämnen som lyfts är, bland annat; öppenhet, gemenskap och respekt då intervjupersonerna ser detta som positiva aspekter i ett samhälle utan tomtavgränsningar. Ett samhälle utan avgränsningar upplevs inte bara som visuellt öppet utan också som en fördel för öppenhet mellan grannar. Man är en del i helheten, respekterar varandra och gränsen.

Frågor såsom hur avgränsningar påverkar trygghet, hur familjer ser på gränserna för sig själva och deras barn samt hur deras relationer till grannar ser ut, kommer besvaras i detta arbete.

Nyckelord: avgränsning, tomt, öppenhet, gemenskap, grannskap, samhälle, individ, staket, plank, häck, gränser, trygghet, barn

Abstract

Sweden has a considerable number of households that live in small houses with adjacent properties. This essay will lift a few individuals' opinions and situations around property boundaries. This will be put up against literature about boundaries impact and significance for both individuals as well as society.

The essay will lift how society and the neighborhood works in relation to being without property boundaries. Subjects being brought up includes; openness, fellowship and respect as the interviewed individuals see these things as positive aspects in a society without boundaries. A society without boundaries is not only experienced as visually open but also as an advantage for openness between neighbors. You are a part of the entirety, respect each other and the boundaries.

Questions such as how boundaries affect safety, how families look at boundaries for themselves and for their children as well as how their relationship with their neighbors will be answered in this essay.

Keywords: border, plot, property, openness, openspace, community, neighborhood, adjacency, society, individual, fence, plank, hedge, borders, boundary, security, children

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1. Bakgrund	6
1.2. Mål	7
1.3. Syfte.....	7
1.4. Frågeställningar	7
1.5. Metod och avgränsning	7
1.5.1. Litteraturstudie	7
1.5.2. Fallstudieorten	8
1.5.3. Intervjuer	8
2. Litteraturstudie	10
2.1. Vad är en tomtavgränsning	10
2.2. Lagar och regler kring tomtavgränsningar.....	10
2.3. Hemfridszonen	11
2.4. Tomtavgränsning och trygghet.....	12
2.5. Tomtavgränsningars funktion och påverkan	12
2.6. Good fences make good neighbors?	14
2.7. Gränser och avgränsningar	16
3. Intervjuer	19
3.1. Intervjupersonerna.....	19
3.2. Användning och uppfattning	21
3.3. Grannarna och användningen	23
3.4. Tomtavgränsningens påverkan	25
3.5. Hur man är i tätorten.....	27
3.6. Barn; gränser och friheten i tätorten	29
3.7. Genande över tomten.....	31
3.8. Trygghet.....	32
3.9. När grannen sätter upp en tomtavgränsning.....	34

4. Diskussion.....	35
4.1. Metodreflektion	35
4.2. Gemenskap och respekt.....	36
4.2.1. Öppet – fri sikt.....	36
4.2.2. Gränser – mentala och fysiska	38
4.2.3. Barn och uppfostran	43
4.2.4. Trygghet och tomtavgränsning	44
4.3. Avslutande reflektion	45
Källhänvisning.....	47
Bilaga 1.....	49
Bilaga 2.....	50

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Av Sveriges 4,8 miljoner hushåll bor ungefär 2 miljoner i småhus¹. Det är 5,4 miljoner människor vilket uppgår till strax över hälften av den totala befolkningen i landet. (SCB 2021) Det betyder naturligtvis att det är många människor som bor på en tomt med anslutande grannar då 8,9 miljoner av Sveriges befolkning bor i tätorter. (SCB, 2020a) Även om andelen hushåll i flerbostadshus är större i landet så har små kommuner, befolkningsmässigt, en majoritet av småhus. (SCB, 2019)

Som född och uppvuxen i Västerbotten har jag varken tänkt på att det är få eller låga fysiska tomtavgränsningar i form av staket och häckar. När jag sedan 2018 flyttade till Skåne för att studera märkte jag direkt en stor skillnad. Redan vid första bilresan genom kommunen jag flyttade till hade alla tomtavgränsningar som var täta och höga.

Det är en helt annan känsla att gå i en tätort i Västerbotten. Det är öppet, man ser rakt in på villatomterna och kan se flera tomter bort. Något jag har funderat över är att på landet där tomtavgränsning saknas, men även grannarna, brukas tomten hur man vill, när man vill. I en tätort där grannar finns men tomtavgränsningar saknas kan det vara skillnad på användningen av tomten, hur ofta den används och hur den används? Min känsla är att våra grannar ofta påverkar ens vardag antingen positivt eller negativt. De kan vara trevliga eller otrevliga, de kan hjälpa eller störa och de kan vara öppna för småprat eller vara påflugna. När jag började skriva denna uppsats filosoferade jag över saker som kan påverka användningen av tomten men också upplevelsen av både tomten och grannskapet. Aspekter jag tror påverkar är ögonkontakt, tillhörighet, igenkänning, frihet, tillit, nyfikenhet, påflugenheter, oönskade blickar, ljud och rörelse. Det ledde till frågan; varför väljer vissa att inte etablera en tomtavgränsning? Går de miste om aspekter som de med fysisk avgränsning har eller vinner de på det?

¹ Definitionen av småhus är friliggande en- och tvåbostadshus samt par-, rad- och kedjehus.

1.2. Mål

Uppsatsen kommer undersöka hur tomtägare påverkas av att deras tomt inte har fysiska avgränsningar. Om det har en inverkan på upplevelsen av tomten och dess användning samt grannskapet. Hur påverkas tätorten och samhället idag samt hur kan det förändras med hjälp av öppenhet. Resultatet kommer att presenteras i denna uppsats i form av en intervjustudie.

1.3. Syfte

Syftet med uppsatsen är att nyansera förståelsen av fysiska tomtavgränsningar och undersöka om det finns olika sidor på myntet då tomten är en stor del av människors vardag. Uppsatsen syftar även till att ge kommuner och planerare en rikare bild av ämnet.

1.4. Frågeställningar

Hur använder individen sin tomt och hur upplever den tomten utan fysiska tomtavgränsningar?

Hur upplevs grannskapet och dess aspekter såsom gemenskap, trygghet och grannsämja, går det att dra en parallell till de öppna gränserna och full insyn?

Hur fungerar öppna gränser för barnfamiljer?

1.5. Metod och avgränsning

1.5.1. Litteraturstudie

Litteraturens källmaterial har hämtats från SLU:s databas primo. Sökorden som användes var fence, hedge, enclosure, garden, community, neighbourhood. Även de svenska motsatserna användes men gav inga resultat. Kriterierna var vetenskapligt granskade, inte böcker.

1.5.2. Fallstudieorten

Tätorten som studerats ligger i Västerbotten och är ett samhälle med ca 2000 invånare. Kommunen som tätorten ligger i räknas som gles landsbygd. (Jordbruksverket, 2021) 1290 av kommunens 1930 hushåll bor i småhus och cirka 60 % av befolkningen bor i tätorten. (SCB, 2020b) Tätorten består då till största del av villor och befolkningstätheten ligger på ca 8 invånare per hektar.

När man rör sig i tätorten ser man att det är många som är utan fysiska tomtavgränsningar. De få som faktiskt har någon form av avgränsning har den mot vägen och inte mot grannar eller andra tomter. Det är en mycket ovanlig syn att tomtavgränsningar går runt hela tomten.

1.5.3. Intervjuer

Jag valde att göra intervjuer för att få en så trovärdig bild av vad individerna tycker och tänker, genom att hålla en semistrukturerad intervju. (Kale, 2014)

Personerna som intervjuades kontaktade mig efter att jag publicerat ett inlägg på Facebook sidan "Vad händer i X?" med ca 3500 medlemmar. Inlägget finns i bilaga 1. Denna grupp gäller inte bara tätorten utan även dess kommun. Medlemmarna bor därför både i och utanför tätorten.

Intervjuerna var semistrukturerade och förbestämda frågor ställdes samt diskuterades runt. Vissa frågor behövde ibland inte ställas då de intervjuade själv tog upp ämnet. Efter intervjuerna gjordes en sammanfattning av vad de intervjuade valt att berätta kring ämnet samt diskussionens resultat. De förbestämda frågorna finns i bilaga 2.

Frågorna ställdes utifrån utvalda teman. Intervjuerna började med frågor som gav en bakgrund. Efter det togs olika teman upp utan inbördes ordning utifrån vad intervjupersonerna svarade på föregående frågor.

Dessa teman är:

Användning - Vad de brukar göra och om de påverkas av grannarna.

Tomtavgränsning - Vad det tycker om höga och låga tomtavgränsningar samt varför de inte har någon och hur de skulle reagera om grannen satte upp en.

Gemenskap - Hur de är mot varandra i tätorten och hur relationen med grannarna är.

Trygghet - Om de känner sig trygga och om de tror att skulle ändras om det fanns en hög tomtavgränsning.

Sammanlagt kontaktade elva personer mig varav tre var män. Fem av dessa personer blev intervjuade, fyra kvinnor och en man. Detta berodde på att männen antingen hörde av sig sent eller inte hade möjlighet under de två veckor som intervjuerna hölls. Dessa fem tomtägare bor alla i samma tätort i Västerbotten och är utan fysisk tomtavgränsning till minst en av sina grannar. Alla intervjuerna utfördes utomhus med utsikt över större delen av tomten.

2. Litteraturstudie

2.1. Vad är en tomtavgränsning

Ordet tomtavgränsning finns inte i det svenska språket, varken i ordböcker eller på söksidor, men avgränsa betyder *fungera som gräns för* (Svenska Akademien, 2015), därför blir tomtavgränsning något som fungerar som gräns för tomten, en gräns är *vanligen en fastställd men inte utmärkt skiljelinje mellan två områden*. (ibid.) Något som vanligast associeras till en tomtavgränsning är enligt mig staket, häck och plank. Staket och häck är båda saker som markerar en gräns till exempel en tomtgräns, ett plank är *en typ av staket*. (ibid.) Enligt Boverket anses att plank vara en fristående vägg av material såsom trä, metall och plast. Planket är ofta högre och tätare än ett staket och används för att markera en gräns men även som skydd mot insyn, bullar och vind. (Boverket, 2020a) Häcken är en *tät buskrad* (Svenska Akademien, 2015) och därför kan det tolkas att få buskar på rad inte är en häck och då, enligt mig inte är en tomtavgränsning. Den visar vart gränsen går men den fungerar inte som en fysisk avgränsning.

2.2. Lagar och regler kring tomtavgränsningar

Det krävs normalt inte bygglov för att sätta upp ett vanligt staket men för att bygga ett plank behövs det oftast. Det är byggnadsnämnden i kommunen som bestämmer om det krävs bygglov eller inte. (Boverket, 2020b) Kommunen som tätorten tillhör har på sin hemsida inga riktlinjer eller kriterier för om bygglov behövs gällande tomtavgränsningar utan hänvisar direkt till hela Boverkets hemsida.

Det som avgör om en inhägnad är ett staket eller ett plank är storlek, läge, utförande, utformning, visuellt intryck, ändamål och dess påverkan på omgivningen. (Boverket, 2020a) Boverket menar att en del kommuner har en policy och riktlinjer gällande staket och plank, de ska vara till hjälp för handläggare och sökande men de är inte bindande. Det är inte byggnadsnämnden som avgör utan det är plan- och bygglagstiftningen och rättspraxis. (ibid.)

För att avgöra om ett plank kräver bygglov måste varje enskilt fall bedömas utifrån faktorer som storlek, läge, utförande, utformning, visuellt intryck, ändamål och dess påverkan på omgivningen. (ibid.) Plankets inverkan på omgivningen påverkar, det kan vara att det med sin storlek och funktion är besvärande för grannar eller skymmer sikten för trafiken samt att det visuella intrycket kan vara dominerande. (ibid.)

Boverket skriver att det finns undantag gällande plank vid en- och tvåbostadshus där det inte krävs bygglov, men det gäller bara om vissa förutsättningar är uppfyllda. Planket får inte överstiga 1,8 meter och måste placeras inom 3,6 meter från det egna bostadshuset samt inte placeras närmare tomtgränsen än 4,5 meter, dock kan den byggas närmare tomtgränsen om man har ett godkännande från berörda grannar. (ibid.)

2.3. Hemfridszonen

I Sverige är det enligt brottsbalken 4 kapitlet 6 olagligt att utan lov vistas där någon annan har sin bostad, man döms då för hemfridsbrott och böter. (Sveriges riksdag, 2021) Naturvårdsverket (2020) skriver att allemansrätten tillåter vistelse i naturen och på annans mark om man inte stör eller förstör, man får inte gå på gröda och måste respektera hemfridszonen. Inom hemfridszonen gäller inte allemansrätten, vilket är området närmast ett bostadshus, där har den boende rätt att vara ostörd och privat, ingen annan får vistas där utan dennes tillåtelse. (ibid.)

Det är svårt att ange en storlek på en hemfridszon eftersom den varierar i olika situationer. Staket, häck eller väg är sådant som kan visa vart zonen är och i villaområden kan den bli väldigt liten, bara några få meter från huset. (ibid.) Hemfridszonen är närmare bostaden om det finns tät vegetation som gör risken för störning mindre och om huset står i ett öppet landskap kan zonen behöva vara större. (ibid.) Men det ser olika ut på olika ställen, i en by vid kusten där husen står tätt tycker de boende att det är naturligt att främlingar rör sig just utanför huset samtidigt som på ställen med större tomter är man inte van att andra rör sig nära huset. Idag kan det bli konflikt vid äldre vägar som går genom gårdar, det var förr i tiden inga problem eftersom det bara var grannar som rörde sig där. (ibid.)

2.4. Tomtavgränsning och trygghet

Något som var svårt att hitta var aspekter som gör att man känner trygghet på sin egen tomt, boverket skriver till största del om offentliga miljöer och bostadsgårdar. Enligt boverket (2019a) har en bostadsgårds inramning och avgränsning stor betydelse för tryggheten. Användningen ökar om de boende har en känsla av kontroll över gården eftersom det gör dem tryggare, vilket avgränsningar såsom staket, grönska eller plank bidrar med. (Boverket, 2019a) De menar att ett offentligt stråk genom gården påverkar negativt, trots att den är rumsligt inramad minskar känslan av kontroll och tillhörighet eftersom det blir otydligt vem gården är till för. (ibid.) Detta kan kopplas till den enskilda tomtägaren, även dem kan känna kontroll och då vilja vistas mer på sina tomter om de har avgränsningar mot dem som vistas i närheten av tomten och inte har rätt att vara där.

För tryggheten är det viktigt att platsen är överblickbara, att man kan se vem som rör sig på området men även att det är nära till grannar som kan hjälpa om det skulle hända något. (Boverket, 2010) Överblickbarhet och fri sikt är brottsförebyggande åtgärder. Brottsförebyggande åtgärder är inte alltid trygghetsskapande, det är tryggt att det finns människor som kan se ut via sina fönster men det är brottsförebyggande med en avgränsning som stänger in och skyddar. (ibid.) Om bostadsgården är i en skala som gör det möjligt för de boende att känna igen varandra, vill de vistas ute, då ökar tryggheten. (ibid.) För att koppla detta till enskilda tomtägare kan det även för dem vara viktigt med överblickbarhet, att man känner igen grannarna och att man kan se varandra och hjälpas åt, om dessa aspekter skapar trygghet i bostadsgårdar varför skulle de inte göra det i ett bostadsområde?

2.5. Tomtavgränsningars funktion och påverkan

Nicholas Blomley (2007) skriver att man i England sedan 1400-talet har staket och häckar symboliserat privatägd mark, vid den tiden blev det en ändring i dess utformning och syfte. Blomley (2007) fortsätter med att det etablerades häckar vars syfte var att hindra människor och djur från att röra sig fritt över markerna, innan skulle markerna skyddas från djur men nu var även människor i fokus. Vidare står det att häckens syfte var att stänga av och skydda egendomarna, det var tydlig att häcken skulle vara stadig, tät och hög för att hindra framkomst och insyn. Liknande finns i dagens USA, Blomley (2016) nämner att när det gäller gränser finns det en tydlig in och utsida vars effekt är att utesluta utomstående. Blomley (2016) förklarar att intrång inträffar när en person passerar gränserna för en annans mark och det är irrelevant huruvida innehavaren upplever någon skada.

Robbie Davis & Ed Williams (2008) skriver att avgränsningar symboliserar mängder av känslor såsom rädslor, frustration och ambition, de kan dekorera och fördärva samhället och definierar samt skyddar det egna, samtidigt som det isolerar. Blomley (2016) visar att tomtavgränsningars betydelse startar en diskussion eftersom det är flera aspekter som spelar in och de som intervjuats tog upp olika aspekter, gav flera tvetydiga svar. I intervjuerna kom det fram att avgränsningarna inte endast är en ytterkant som markerar gränsen utan är en mellanzon som kopplar samman grannar, på gott och ont, det sågs mer som en dörr än som en vägg. Davis & Williams (2008) anser att det är skillnad på hur den enskilda människan uppfattar en avgränsning som byggs för skydd eller i illvilja. De fortsätter med att fastställa att det finns grannar som har satt upp staket medvetet för att utesluta vissa men trots detta fortsätter avgränsningar i alla dess former och syften att spela både en bra och dålig roll i grannskapet.

Blomley (2016) skriver att man i USA inte enbart klarar sig på existensen av en fastighetsgräns, den är inte avgörande, eftersom gränsen inte alltid är en skarp linje, då det finns utrymme för frihet. Han menar att om en gren med frukt från grannens träd hänger på ens sida är det ditt, men det finns fortfarande en känsla av att det inte är det. I studien som Blomley (2016) gjort framgår det att grannar upplever att tomter som missköts ger dem rätten att passera gränsen och sköta tomten men om den sköts har de ingen rätt att kränka äganderätten.

Om man ska diskutera hur en tomtägare utan tomtavgränsning påverkas av detta kan man ha i åtanke det som Blomley (2016:30) skrev i sin artikel:

“Respondents evaluated and interpreted fences (their aesthetics, history, existence, height, appearance/removal, their state of decay, their inclusion of plants, etc.) and in so doing, evaluated and appraised others, and their relation to them. In this, the fence often became a zone of interaction with neighbours, those ‘familiar strangers’ with whom relations were to be governed by complex ethical appraisals of ‘neighbourliness’, civility, privacy, and ‘peace’.”

Där menar han att de intervjuade i Strathcona tolkade avgränsningarna ur flera olika synvinklar och människors relation till dem, resultatet blev att en avgränsning mellan grannar är ett ställe där de kan mötas, och dessa relationer grundades på grannskap, medborgarskap, avskildhet och fridfullhet. Detta gör att man kan tro att de utan avgränsningar inte har ett ställe de kan mötas på och att de går miste om aspekterna som tas upp.

I dagens samhälle är den privata marken skyddad av lagar och som Blomley (2007) skriver så har häcken tidigare visat gränsen vid privat mark men till slut behövde den inte länge omges av fysiska avgränsningar för att vara ägd och privat. Blomley (2016) menar att privat mark endast kan fungera om gemene man anser att den ska respekteras och att det är en rättighet, att det måste finnas en intuition att det är fel att kränka äganderätten genom att vistas på någon annans tomt. Det är intressant eftersom det antingen är en djupt inlärd känsla och respekt hos människor eller något som finns naturligt hos oss. Dock finns det alltid vissa som inte respekterar mitt och ditt, antingen för att de inte ser sig själv som en inkräktare eller för att de ser sig själv som mer värd och har rätt att röra sig fritt. Om man har en granne som alltid nyttjar ens tomt kanske man till slut skulle sätta upp en avgränsning för att ha tomten för sig själv.

Blomley (2016:248) skriver om resultatet från hans studie i Strathcona.

“...boundaries are said to give out a) simple, singular messages of exclusion that b) are taken up by lay people, generating c) a dominant ethic hostile to boundary crossing. The evidence from Strathcona, conversely, suggests that boundaries give out complex messages that carry multiple meanings, generating diverse form of behaviour and ethical response.”

Där visar han att sättet att se på gränser som enkla, att de stänger ute och har gjort att människor tycker att det är moraliskt fel att krossa en gräns, inte stämmer. I studien kom det fram att det är det motsatta, gränser är komplexa med flera syften vilket skapar olika beteenden och etiska värderingar.

2.6. Good fences make good neighbors?

Wolfgang Mieder (2003) skriver i sin artikel om ordspråket “Good fences make good neighbors” och förklarar att ordspråk är komplicerade och motsägelsefulla, de utgår från observationer och upplevelser inte logik och fakta, detta gör att deras betydelse varierar beroende på sammanhanget. Han menar att det även gäller i detta fall, det är tvetydigt då en avgränsning kan både stänga in och ut på samma gång. Det är även mycket som påverkas när en avgränsning byggs, oberoende om syftet är att skydda eller separera, det gäller allt från kinesiska muren till avgränsningen mellan grannar. (Mieder, 2003) Något som Mieder anser är att människan borde vilja riva avgränsningar, för hur kan det vara rättfärdigt med barriärer mellan människor.

Mieder (2003) konstaterar att man genom tiderna upplevt för- och nackdelar med avgränsningar och genom tiderna har det funnits många ordspråk som liknar Good fences såsom 'Love your neighbour, yet pull not down your hedge', dessa ordspråk förespråkar att avstånd mellan grannar har positiva effekter på privatlivet. Han visar hur man sedan 1640 har diskuterat grannars relationer till varandra och avgränsningarna. Sedan poeten Robert Frost använde ordspråket i sin dikt Mending Wall, 1914, har de flesta amerikanerna och engelsmännen refererat till honom eftersom denna dikt spred ordspråket vidare. (ibid.)

Grundbudskapet som de flesta tycker att ordspråket står för är att tomtavgränsningar behövs mellan grannar eftersom man behöver distans mellan varandra och utan dem har man inte ett lika bra liv. (ibid.) Han menar att man dessutom argumenterar att avgränsningar såsom staket är snygga och uppskattas av grannarna eftersom de visar att man bryr sig om tomten. Men en avgränsning kommer från båda hållen, man kan vilja hålla inne sina djur och grannen kan vilja stänga ute, därför är det bådas ansvar att fixa en avgränsning och när grannar blir oense gällande avgränsningarna, leder det till främlingskap och allt annat är grannsämja, vilket visar att motsatsen 'Bad fences make bad neighbours' har sanning i sig. (ibid.) Med en avgränsning uppmanas grannarna att upprätthålla kommunikation och de behövs för att skydda privatlivet hos individerna anser Mieder (2003). Han lyfter att staket inte alltid gör bra grannar men det är bra med avgränsningar fastän man är nära varandra eftersom någon kan flytta ut och en främling flyttar in, man ska alltså inte ta bort avgränsningen utan man kan göra den lägre och skapa öppningar.

Mieder (2003) tar upp att vissa tycker att avgränsningar är onödigt, att de separerar och hindrar gemenskap, nöje och grannhjälp. Men han menar att det inte är så enkelt, människor alltid har känt ett behov att bygga barriärer, för att markera gränser, stoppa ljud eller skydda sitt privatliv vilket är den vanligaste anledningen idag. Mieder (2003) fortsätter med att människor sannolikt aldrig kommer kunna leva utan avgränsningar men om de ska byggas ska de byggas tillsammans och på god fot med grannen, båda ska vinna på det och hjälpas åt med skötseln. Även Good fences ordspråket förmedlar att de behövs men på ett positivt och vänligt sätt. (ibid.)

Richard Epstein (1996) skriver i sin artikel 'Transaction Costs and Property Rights, Or, Do Good Fences Make Good Neighbors?', att bra staket inte är rätt sätt att skapa bra grannar eller avgränsa tomter med, av samma anledning gör dåliga staket inte bra grannar, och gränserna är viktiga för hur relation är mellan dem. Han anser att det bästa sättet att avgränsa och få bra grannar är att förstå gränsen och värdera den, sedan se om omständigheterna kan lindras så att båda parter får ömsesidiga fördelar.

Då även dem som inte gillar avgränsningar tycker om den privata känslan den främjar men främst blir det bra stämning mellan grannar om man respekterar varandra och deras privatliv, att man inte stör. (Epstein, 1996)

Epstein (1996) skriver att många ser det som att alla måste stå ut med en viss mängd oljud och störningar från grannarna, och om gränserna mellan grannar skulle bli lösa, är det en fördel för alla. Men att människan lätt agerar orimligt och stämmer grannarna, för vissa klarar inte av friheten och tycker att varje liten invasion av deras mark ska upp i rätten.

2.7. Gränser och avgränsningar

Jennifer Nedelsky (1990) skriver i sin artikel 'Law, Boundaries, and the Bounded Self', att människor idag upplever frihet och säkerhet i sina begränsade sfärer och dessa begränsade utrymmen används i diskussioner om privatlivet. Lagarna skyddar mot intrång och man respekterar en person genom att erkänna dennes territorium, och man får en nära relation genom att öppna upp territoriet och låta andra komma nära. (Nedelsky, 1990) Hon har sett att andra inte anser gränser som fasta väggar utan som flytande, skiftande och genomträngliga, dessutom är skyddade gränser i vår kultur väsentliga för individens integritet och självständighet. Därför får det ursprungliga fokuset på egendom inte tas bort och ersätts med andra rättigheter att tjäna som gränser, utan hon anser att vi har fel synsätt på gränser. (ibid.)

Nedelsky (1990) anser att våra underförstådda lärdomar om egendom, makt och relationer är viktiga i vårt samhälle och detta kopplas ihop med självständighet, man lär sig från tidig ålder att man kan äga något, andra kan vilja eller behöva ha tillgång till det, och man kan dela med sig, vilket är 'bra', men det är ens eget val. Men hon tror att om barn skulle lära sig att egendom är något man delar på eftersom andra också behöver den, då skulle barnens individualitet inte kopplas till egendom utan utvecklas till att bli något eget. Dock finns det dem som är emot detta och argumenterar att barn medfött vill äga, vilket visar att privat egendom är naturlig och därmed önskvärd, men Nedelsky (1990) anser att detta beror på vår underliggande ideologi. Hon erkänner att ägande och dess makt kan vara väsentlig för självständigheten eftersom sättet att se på gränser inte är oberoende likheter utan resultatet av samma uppfattning om identitet, självständighet och egendom.

Nedelsky (1990) skriver att gränser upprätthåller makt, håller borta hot och störning, men kan också utesluta dem som gynnar oss eller ger oss makt samtidigt är en gräns ofta något godtyckligt och falsk, trots detta känner människor inte tillit om det inte känns säkert från intrång eftersom man vill ha en viss kontroll över vem som kommer in. Hon menar att det även i en grupp behövs gränser, vem är medlem och vem är inte, vem kan man lita på.

En gräns separerar och interagera med världen, håller vissa saker ute och släpper in andra, de kan dessutom vara stängda eller genomträngliga, fasta eller elastiska.

Idag lär sig föräldrar och barn att säkerhet kommer från väggarna och associationerna till gränser är väl etablerade och liknas ofta med väggar icke-porösa, hårda och tydliga, vilket är bra i rättsliga aspekter men inte gällande anknytning och relationer. (ibid.)

Nedelsky (1990) menar att man respekterar människors privatliv genom att respektera deras sfärer, deras rätt att själv bestämma om de vill eller inte vill ha en relation med andra. Därför anser hon att det bästa sättet att främja detta på är att fokusera på relationer som gynnar och visar respekt för människor, snarare än respekten för gränser. Nedelsky (1990) ser att det behövs nya sätt att förstå mänsklig kreativitet och det spontana mötet, att man måste lämna det gamla sättet att se på gränser och utveckla bättre relationer som lyfter integritet och samverkan.

Blomley (2005) skriver i sin artikel 'The Borrowed View: Privacy, Propriety, and the Entanglements of Property', att individers privatliv skyddas genom egendom, och fördelen med privat egendom är att den är privat, man har rätt att vara ensam, otillgänglighet för andra, skydd från allmänhetens blick och så vidare. Han förmedlar att det finns en spänning i USA mellan det offentliga och privata på en tomt eftersom det i flera samhällen är bestämt att framsidan av tomten ska vara öppen för allmänheten att titta in på, trädgården har länge fått tjäna sociala, kollektiva mål samtidigt framstår som den viktigaste platsen för individualitet och avkoppling från världen. Blomley (2005) menar att privatlivet och trädgårdsskötsel har ett samband då avgränsningar döljer trädgården från insyn och avskärmar grannarnas trädgård från utsikten, dessutom är trädgårdsskötsel ett sätt att utöva självständighet och ses ofta som en förlängning av huset, trädgården speglar den man är.

Blomley (2005) förklarar att framsidan av tomten symboliserar villaområdet, där är avgränsningar uteslutna för att de anses vara asociala och stå för alienation, där ska man respektera samhällets önskemål och självbild medan bakgården är privat därför får man göra som man vill där. På framsidan ska gräsmattorna flyta in i varandra för att dölja gränserna mellan bostäder och bidra till känslan av gemenskap, syftet är att smida samman enskilda tomter till ett enda demokratiskt landskap. (Blomley,

2005) Han beskriver hur skötseln av framsidan en medborgerlig plikt, man röstar i november och klipper gräsmattan på lördagar, att denna förväntning och standard gör att trädgårdsskötseln blir tvångsmässigt, men det är en väletablerad tradition som uppmanar privatpersoner att anamma den lånade utsikten och utblicken som sträcker sig bortom fastighetsgränsen. Traditionen kommer från den engelska landskaps trädgården där tomtägare uppmanas att föreställa sig att ägorna sträcker sig ut från den egna tomten med hjälp av siktlinjer, vilket har vridits till att trädgården ska utformas för att tillåta främlingar att titta in. (ibid.)

I Blomleys (2005) studie är det många ser andras trädgårdar som en bortkastad möjlighet, att grannarna inte använder den ordentligt, att de inte förtjänar den. En av de intervjuade har erbjudit sig att sköta tomten åt grannarna och en annan vill bygga en avgränsning för att stänga av och bara behöva se mark den kan och får ta sköta. (ibid.) Ett par som han intervjuar vill i stället använda trädgården för att uppmuntra andra att förbättra sin, de vill bygga en avgränsning för att slippa se de andras röra, men det ska finnas hål så grannarna kan titta in, få inspiration och inse hur deras egen trädgård ser ut och kan då börja fixa den. (ibid.)

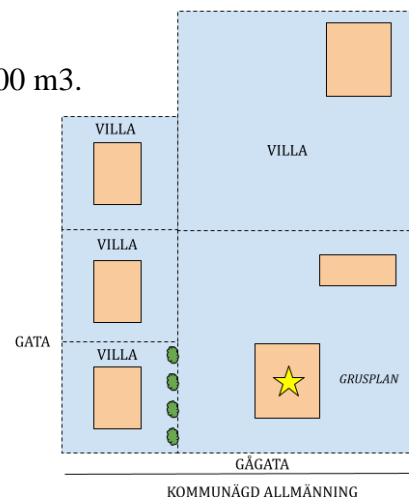
3. Intervjuer

3.1. Intervjupersonerna

I denna intervjustudie har jag intervjuat fem personer som alla är anonyma. Därför kommer de ges fiktiva namn men ålder och tomtstorlek är sanningsenliga. Även vad grannarna har för typ av boendemiljö såsom villa, lägenhetshus eller kommunägd allmänning är sanningsenliga.

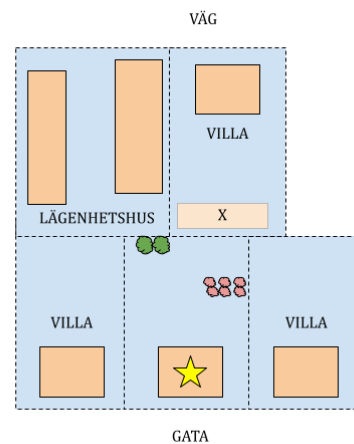
Felicia är i 30 årsåldern med en tomtstorlek på ca 2000 m².

Felicia beskriver sin tomt som stor och öppen. Några buskar mot en av tre grannar annars är det bara gräsmatta och en grusplan på framsidan. På tomten finns även en studsatta, en sandlåda, gungor, en bad pool och en rutschkana samt en grill och en rök.

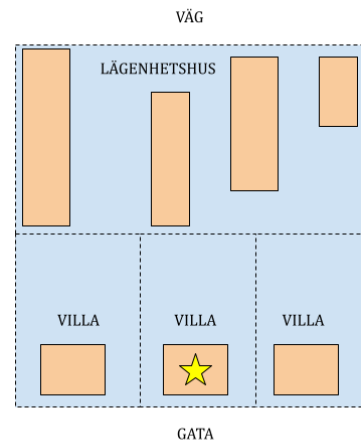
Anna är i 60 årsåldern med en tomtstorlek på ca 1200 m².

Den består till största del av gräsmatta. Det finns sex vinbärsbuskar och två träd. Gräsmattan har olika markmaterial. Delen med mossa är fin och skön att gå på. En annan del av gräsmattan består mycket av barr från träden. I övrigt säger hon att de har en väldigt fin gräsmatta över hela tomten.

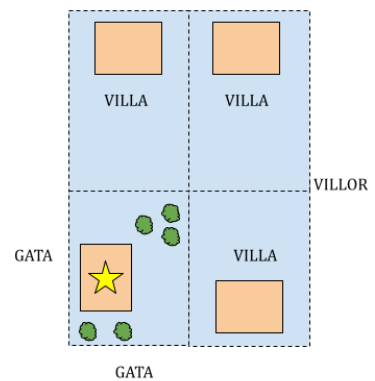
Frida är i 30 årsåldern med en tomtstorlek på ca 1200 m³.

På Fridas tomt står det en studsatta, en gunga, ett förråd, ett fotbollsmål, en bubbelpool och en kompost. Sedan har hon ett hörn där hon brukar sätta potatis. Det är mestadels gräsmatta utan övrig växtlighet.

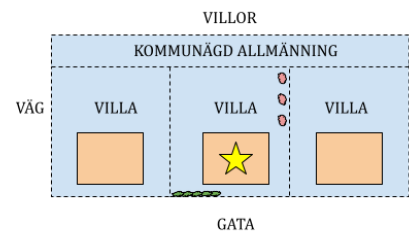
Lars är i 40 årsåldern med en tomtstorlek på ca 1000 m³.

Lars har en öppen tomt som till största del består av gräsmatta. Han har några träd på gården och i hörnet där de flesta träden finns är det blött och ojämnt. Hans tomt är ca 40 centimeter högre än gatan.

Lena är i 40 årsåldern med en tomtstorlek på ca 900 m³.

Lena beskriver sin tomt som väldigt avskalad. Det finns, i princip, bara gräsmattan. Det finns en häck och en buske på framsidan samt en liten buske på sidan av huset. Mot en av grannarna står det cirka fem, glest sittandes, buskar på rad. Längst ner på tomten har Lena en pallkrage.

3.2. Användning och uppfattning

ANNA

Anna och hennes familj använder flitigt sin tomt, de spelar mycket sällskapsspel. Annars sitter dem mest på altanen och bara njuter av tomten, för att den är så öppen och fin. Anna tycker att hennes tomt är väldigt bra, det bästa med tomten är att man inte känner sig instängd, det är mycket luft och man kan andas samt att den är ändamålsenlig.

Anna bodde tidigare i södra Sverige där det var höga tomtavgränsningar och uppskattar att hon nu kan se bortom sin tomt. Tidigare stod det en byggnad på en av tomterna intill, markerad med X på ritning. När byggnaden revs blev det väldigt stort, öppet och mycket sikt, det uppskattade hon. Anna beskriver att utsikten från tomten är lummig trots att det inte finns några häckar på gatan, för man delar växter med grannarna.

FRIDA

Fridas favoritställe är i solen i gungstolen på altanen eller bubbelpoolen, hon uppskattar bara kunna sitta och njuta. Frida och familjen använder tomten mycket, hon sitter ofta ute och barnen utövar olika aktiviteter. På vintern brukar grannens barnbarn köra upp ett skoterspår på deras egen och Fridas tomt för att det ska bli större yta att köra på. Det tycker Frida är bra, hon menar att tomten ska användas.

Frida bodde på landet tidigare och trivs med att det är öppet oberoende om hon bor här eller på landet. Hon tycker att det skönt att hon kan se liv och rörelse, att hon kan se att det händer saker, hon tycker inte om när det blir instängt.

LENA

När Lena flyttade hit fanns det mycket buskar och blomrabatter som hon tog bort. Hon tycker om att tomten är avskalad. Häcken på framsidan skulle Lena vilja byta ut mot något snyggare och mer lättskött. Lena stör sig även på att vissa delar av gräsmattan är svårskött. De tog även bort den gamla häcken mot ena grannen av just denna anledning.

Lena och familjen utövar många aktiviteter på tomten. Sen sysslar Lena lite med trädgårdsarbete och har tänkt satsa mer på det i år. Lena tycker att det bästa med tomten är att den är i söderläge, sen tycker hon om att den känns ganska privat fastän den är i ett bostadsområde för det är begränsad insyn från grannarna. Lena uppskattar att man ryms att spela sporter och vara aktiv men tycker även om att sitta på bakgården. På vinter brukar de grilla och det tycker hon är mysigt.

FELICIA

Felicia tycker att det bästa med tomten är att allt ryms och det finns yta för barnen att leka. Hon tycker om att det känns öppet och att det ändå är lite insyn. Fastän de bor mitt i samhället finns det en känsla av att de inte gör det, den känslan uppskattar hon.

Tomten används mest till lek sen brukar de även grilla och röka kött. Familjen är mest på bakgården då det är öppet, härligt och stort samt att det är sol där hela dagen. De har tagit bort all växtlighet som fanns innan då de var misskötta och för att de skulle få mer yta att vistas på.

Felicia tycker att det är väldigt varierat jämfört med andra hus som har insyn på altan och det är flera tomter efter varandra så man inte vet var tomtgränsen går. Hon känner verkligen att det är ett perfekt läge. Felicia skulle gärna vilja sätta upp ett plank i ena hörnet mot grannen utan avgränsning för att få det mer privat, minska insynen men mest för att slippa se och höra grannens hundar.

LARS

Lars tycker att det bästa med tomten är att den är öppen. Han bor i ett bostadsområde som tidigare var en myr och det finns kvar många träd och mossor mellan tomterna. Lars tycker inte det är mycket insyn i huset på grund av att tomten är upphöjd från vägen.

Lars tycker att han gör alldeles för lite på sin tomt, men han håller på att anlägga en grillplats. Han har haft ett potatisland som inte finns kvar däremot planerar han att bygga ett växthus, så det finns mer att göra på tomten.

Lars favoritplats är på framsidan för det är där man ser mest folk och det är mer rörelse ut mot vägen. Han har skugga där hela dagen vilket kan vara skönt på sommaren när det är riktigt varmt.

3.3. Grannarna och användningen

ANNA

Anna stör sig inte på grannarna och upplever inte att de stör sig på henne. De har ingen direkt relation med varandra men kontakt är inte problemet då de hälsar och småpratar. Anna känner att hon inte behöver en tomtavgränsning då det är det en höjdskillnad på 10–20 centimeter mellan varje tomt som gör att man det vart tomtgränsen går sen håller sig grannarna till deras egna tomter.

När en av Annas grannarna på ena sidan ville bygga sin hundgård frågade henne om det var okej eftersom det är så öppet, de tycker hon var fint gjort av dem, då det inte är ett måste. Hon tycker att det bidrar till god grannsämja.

Anna berättar dessutom att grannarna har en blöt och svårskött tomt, samtidigt som hennes egen är lättskött. Hon menar att en del stör sig på att grannarna inte klipper gräset tillräckligt ofta men hon känner bara medkänsla.

FRIDA

Frida stör sig inte på grannarna men funderar ibland på om hon stör när hon spelar musik och går lättklädd, eller att barnen lever om, men än har grannarna inte sagt något.

Det inte är ofta som de går och pratar med varandra över tomtgränsen det är på framsidan hon möter grannarna. Hon umgås med grannarna som bor tvärs över gatan.

LENA

Lena har bra och trevliga grannar, de kommer bra överens. Hon stör sig varken på dem eller hur de sköter sin tomt. Lena pratar med grannarna om de är ute samtidigt men främst då de råkar hämta posten samtidigt. Lena respekterar sina grannar genom att inte klippa gräset när de är ute.

Lena känner att hon inte behöver skärma av allmänningen då den är så lummig. Hon tänker endast på tomtens gränser när hon klipper gräset. Lena berättar att det ofta går folk på allmänningen och på vintern kör skotrar där.

FELICIA

Felicia tycker inte att grannarna påverkar användningen av tomten, då de är ute olika tider och går omlott varandra. Hon träffar ofta grannarnas barn, det är dem hon hälsar på och hon ofta bjuder in att leka på hennes tomt. Felicia har varken hälsat eller pratat med sin nyaste granne, hon tycker att det är ganska konstigt men då grannarna är mest på framsidan och det inte är naturligt för Felicia att gå förbi där då gatan inte leder någonstans. Det är absolut inte så att hon undviker dem. Felicia uppskattar att huset och altanen skärmar av stora delar av gågatan och hon känner att den inte behöver skärmas av mer, eftersom hon vill se folk.

LARS

Lars tycker om att vara utan tomtavgränsning för att det är öppet och lätt att se dessutom är det enkelt att gå över och prata med grannarna. Han anser att svenskar är nog instängda i sig själva, han tycker inte man ska stänga in sig ytterligare bakom en tomtavgränsning. Lars förstår att det finns en annan sida av myntet, att det inte är privat om det är öppet.

Lars brukar prata med sina grannar om han har något ärende, man uppdaterar sig kort om läget sen fortsätter man med sitt. När han eller grannarna är ute är det oftast för att de måste göra något, då har de inte tid att stå och prata hur länge som helst. Han känner inte att han behöver gå undan utan han kan avslappnat vistas på tomten.

Lars är uppväxt på landet och har haft maskineri. Han är van att kunna väsnas och har inte kunnat lära av sig det när han flyttade till samhället. Lars respekterar tidsgränserna och håller ofta till utanför garaget. Om grannarna har något klagomål får de komma och säga det, annars tror han det är bra att hålla till utomhus för då kanske han kan hjälpa någon. Lars tycker han står för det mesta bullret i området men konstaterar att det inte är någon som klagat.

3.4. Tomtavgränsningens påverkan

ANNA

Anna anser att de höga tomtavgränsningarna i södra Sverige gör att man blir mer främmande för varandra, för även om hon och grannarna inte umgås ser de varandra och kan hälsa, de är inte avskärmade från varandra. Tomtavgränsningar hade gjort boende i tätorten mer egoistiska och privata.

Anna tycker inte om plank och höga häckar, hon liknar det med ett fängelse, man blir instängd och inklämd. Hon skulle klara av att ha ett lågt staket eftersom det fortfarande är fri sikt men helst vill hon vara utan då hon skulle känna sig mer instängd än hon gör nu dessutom är staket fjantiga. Om Anna var tvungen att välja skulle hon ha en låg häck för de lever och växter. När Anna bodde i södra Sverige kände hon en osäkerhet över att folk kunde tjuvlyssna. Det gjorde att hon funderade på vad som kunde sägas, på hennes egen tomt. Anna menar att det blir mindre skvaller när det är öppet.

FRIDA

Frida har bott i ett antal tätorter i Västerbotten, på alla ställena är det få som har tomtavgränsningar och det har varit lugnt och fridfullt.

Frida vill sätta upp en häck mot lägenhetshuset för att få vindskydd samt slippa att det blåser in skräp på tomten. Hon vill inte ha mot grannarna då det skulle vara trist och hon skulle känna sig instängd. Frida har tidigare bott i Dublin, där hade de en mur runt hela tomten. Hon förklarar det var trist att inte se något annat än den där muren, hon liknar det med att jobba i gruvan och bara titta på en bergvägg hela dagarna.

Frida tror inte att ett staket skulle påverka relationen hon har till sina grannar eftersom de bara hälsar på varandra över tomtgränsen. Det är på framsidan de möts och pratar med varandra, dessa möten påverkas varken av en hög eller låg tomtavgränsning. Frida tycker det är bra och lugnande att grannarna kan ha koll, vilket är svårt med en hög tomtavgränsning.

LENA

Lena vill inte sätta upp en ny tomtavgränsning där den gamla var däremot skulle hon inte ta bort de befintliga buskarna. Hon tycker det bra med något som delar av, även om det inte är tätt.

FELICIA

Felicia vill inte stänga in hela tomten eftersom hon vill se andra men inte ha dem för nära inpå dessutom ska det inte vara instängt. Det skulle vara tråkigt att stirra in i ett plank eller en jättebuske. Felicia vill fortfarande inte ha för mycket insyn, det ska kännas privat, vilket planket hon vill sätta upp i ena hörnet ska göra. Tomt är tillräckligt stor för att det inte ska kännas instängt med en tomtavgränsning den korta biten utan det skulle kännas mysigare. Om buskarna hos den ena grannen togs bort skulle det bli för mycket insyn, men att sätta ett plank där är inte aktuellt då det skulle bli för instängt eftersom det är nära mellan Felicias altan och tomtgränsen.

LARS

Lars har inte behovet av en tomtavgränsning, han tycker det är praktiskt att det är öppet det gör det enklare att sköta gården. Om han skulle ha en tomtavgränsning skulle det vara bärbuskar eller likande då han strävar efter självhushåll.

Lars anser att tomten skulle påverkas av en hög tomtavgränsning då känslan av öppenheten skulle försvinna sen om grannarna satt upp en hög tomtavgränsning skulle han få känslan av att de stänger ut honom och inte vill ha kontakt. Det skulle inte vara ett problem om det var en låg tomtavgränsning, så länge man kan se och prata varandra, det skulle vara betydligt trevligare.

Lars tror inte man tänker på hur inhägnader och plank påverkar bostadsområden. Han har aldrig tänkt på det själv men när han gjorde det, kände han att det inte bara har med staket att göra utan vårt öppna samhälle, närheten och kontakten med folk.

3.5. Hur man är i tätorten

ANNA

När Anna flyttade hit med sin man på 80-talet förklarade hon att man inte låser ytterdörren här och hittar någon inte dig ute kommer de att öppna dörren, utan att klacka, gå in och leta efter dig, vilket var helt främmande för honom. Mycket har hänt sedan dess, nu knackar man innan man går in men hon tycker andan finns kvar. Det är det Anna tycker om med Västerbotten, man har den där öppenheten och det ska vara okomplicerat. Det finns inte många regler, utan man ska vara vänlig, ärlig och ge människor utrymme. Enligt henne är öppenheten mellan tomtarna bra för samhället och det bidrar med dessa bra egenskaper. Anna anser att det påverkar hon påverkar kynnet, man är friare och mindre egoistisk om tomten, om tomtavgränsningar sätts upp bli man det motsatta.

För de som bor i norra Sverige är små ytor inte är behagliga, man vill ha öppna viddar, för att kunna se och kunna tänka gott om varandra. Enligt Anna är det för att man är uppväxt nära naturen, och inte med plank. Flera av hennes bekanta från södra Sverige känner sig instängda i ett skogslandskap, för henne är det tvärtom, höga tomtavgränsningar känns som ett fängelse. Anna menar man i Västerbotten hellre har en vidd med grannar än en vägg. Tomtavgränsningar gör det fyrkantigt, det ska vara levande och växande, såsom skogen. Man är uppvuxen nära naturen och van vid att det är öppet, där finns inga gränser.

FRIDA

Frida har nu bott i tätorten några år, tidigare har hon bott på andra ställen i kommunen samt i andra tätorter och städer. Hon tycker det här samhället är svårt att komma in i då det är väldigt stängt, det tar tid att få en nära gemenskap, något som många nya och gamla invånare håller med om. Frida har hört att beror på att det är en liten tätort, det gör att man är uppväxt nära varandra och har ett umgänge sedan man var ung, därför blir det svårt att öppna upp och släppa in nya personer.

Frida känner sig inte ovälkommen speciellt tack vare hennes grannar som gärna pratar en stund. Något som hjälpt Frida att få in foten är barnen eftersom hon träffar andra på aktiviteter med mera, där blir det lite småprat men de har ingen närmare relation med varandra. Utan hon har genom åren haft mest kontakt med andra nyinflyttade, då det var lättare få en nära relation med dem. Frida umgås fortfarande med tidigare grannar från byarna hon bodde i innan.

LENA

När jag frågade Lena hur man är i tätorten tog hon direkt upp sitt barnperspektiv och hur de sprang fritt i samhället och mellan tomterna, det är inte riktigt likadant idag men i bostadsområden där barnen är i samma ålder finns det kvar. Lena berättar att det inte varit några dispyter med grannarna utan de hjälper varandra om det behövs.

FELICIA

Enligt Felicia är man både öppen och privat i tätorten. När hon flyttade hit var det svårt att komma in, det är det fortfarande. Nu har hon sambo och barn, hennes egen krets, det gör henne mindre brydd över det. Samtidigt tycker hon att alla är trevliga, man hälsar på alla och småpratar men sen är det inte mer. Felicia jämför med staden hon är uppväxt i, där håller man sig på sin tomt, man går bara över till grannen om man är vänner eller om barnen är i samma ålder. Jämfört med här, där alla känner alla och det finns en oskriven lag att det är okej för barn att springa runt, det gäller även annat, man behöver inte fråga utan det är okej tills någon säger något. Felicia har inte upplevt att någon stört sig utan alla är goa och glada, hon tycker det är härligt ställe att bo på med trevligt folk.

Felicia berättar att grannen med hundarna har utökat sin tomt genom att klippa ut gräsmattan över tomtgränsen och ställt grejer in på hennes tomt. Hon förstår att de gjort det tidigare då förra ägaren varken har skött eller vistas på tomten, hon hade gjort samma sak. Men Felicia tycker att det är tråkigt att de inte frågat och bara fortsatt som tidigare, om de frågat hade hon inte sagt nej, hon anser att det är naturligt att fråga när någon ny flyttar in. Felicia fortsätter hälsa och småprata med dem, då man inte ska vara otrevlig över det lilla, utan man håller det inne, då hon inte tycker att det är ett problem att de använder hennes tomt eftersom kärnan till irritationen är deras skällande hundar, utan dem hade det andra inte påverkat henne. Felicias tredje granne brukar ha fest, de förvarnar alltid i tid och säger att hon och sambon är välkomna och om det blir för högt är det bara att säga till. Hon tycker att det aldrig varit något bekymmer, utan hon tycker bara det är snällt att de säger till.

3.6. Barn; gränser och friheten i tätorten

ANNA

Anna tycker att det gått bra att ha barn utan en tomtavgränsning. För när de flyttade hit var de en av tre barnfamiljer på gatan, resten var pensionärer som verkade glada över att det flyttade in en ung familj med barn. Sen hade Annas barn ingen anledning att springa till grannarna eftersom de var gamla utan barnen sprang till lägenhetshuset eller någon av barnfamiljerna på andra sidan gatan. Hon fortsätter med att det är enkelt för barn att röra sig i tätorten eftersom det är ett låg trafikerat samhälle, men främst för att man lär barnen sunt förnuft, det är en egenskap västerbottningar uppskattar. Anna tycker grannarnas barn är underbara och de håller sig oftast på sin tomt.

FRIDA

Ibland funderar Frida på om barnen stör grannarna, om de väsnas eller skjuter över en boll. Men hon konstaterat att hon har bra grannar som inte är känsliga, vad hon upplevt i alla fall. En av grannarna brukar ha sina barnbarn på besök och de brukar leka livligt, det är inte något hon stör sig på.

Den enda gången Frida och hennes barn genar är över parkeringen mellan lägenhetshusen, i övrigt genar inte hennes barn över andras tomter, då dem är uppfostrade så. Sen går det bra att barnens kompisar springer på tomten, barn är barn och med de öppna gränserna blir det kanske mer rörligt. Frida jobbar oregelbundna tider och kan därför inte alltid skjutsa barnen på aktiviteter, hon tycker det är skönt att barnen själva kan ta sig dit de vill.

LENA

Lena är uppväxt i tätorten och som barn sprang de över allas tomter, det inte gjorde något om man genade. Lena tror att det fortfarande är öppet, speciellt om man har barn i samma ålder, på hennes gata är alla äldre förutom en barnfamilj med barn yngre än Lenas, där är det inte mycket spring jämfört med gator där barnen är i samma ålder, där rör sig barnen fritt.

Häcken till ena grannen stod fortfarande kvar när Lenas barn var riktigt små, hon tyckte det var bra att ha ett stopp som gjorde att barnen inte kunde springa över grannens tomt och ut på vägen. Häckens syfte var att stoppa bollen inte att stoppa barnen från att gå på grannens tomt. När barnen blev lite större behövdes den inte längre och togs bort.

FELICIA

Felicia tycker att det gått bra att ha barn med en öppen tomt, då det är hyfsat långt till en trafikerad väg men även att de har en så pass stor tomt att barnen inte behöver springa i väg. Dessutom finns det inget spännande att springa till i närheten, utan det är så öppet att man alltid ser dem och det är för långt för att de ska springa i väg.

Grannens barn springer ofta över tomtgränsen, det gör inget, de får gärna vara i sandlådan och leka. Felicias barn är äldre än grannens därför springer inte han lika ofta till dem. Hon vill inte stänga ute barnen med planket. Felicia säger att det är viktigt att prata med grannarna om det, att de inte vill stänga ute någon, att barnen är fortsatt välkomna.

När det kommer till att andra genar över hennes tomt är det lugnt, de är något skolbarn som passar ibland. Men det gör inget enligt henne, det är bara barn och de ska få gå fritt, hon genade själv när hon var liten, sen passerar de endast, de varken stör eller förstör.

Felicia tycker det känns bra att barnen växer upp i en öppen tätort där barnen kan röra sig fritt. Hon berättar att andra låter femåringar cykla själva i tätorten, de tycker hon är lite jobbigt. Hennes barn får röra sig fritt där hon kan se och ha koll, hon släpper inte ut dem själv i samhället. Felicia är uppväxt i en stad och hennes äldsta syskon var tolv år innan de fick cykla till skolan själva, det sitter kvar i henne, de ska vara äldre innan de får röra sig fritt. När hon berättar om att barnen inte får gå någonstans själv känner hon sig väldigt mammig. Förr var barnen tvungna att vara på samma sida om huset som henne men nu är de tillräckligt stora att få vara själv ute. Barnen frågar alltid innan de lämnat tomten för att leka på den kommunägda allmänning med kompisar som cyklat förbi, ändå är hon rädd att barnen ska gå i väg, mest är hon rädd att det ska ske en olycka. Samtidigt vill hon inte begränsa dem med ett staket utan de ska ha den mentala gränsen inte den fysiska.

LARS

Lars förklarar att det inte är mycket spring över tomterna, men att det är det i bostadsområden med flera barnfamiljer. Han tror det skulle se likadant ut i hans område om det bott fler barnfamiljer där. Lars nämner att det inte skulle hjälpa att bygga en hög tomtavgränsning för att hålla dem borta, det skulle i stället locka dit barn då de gillar att spionera. Han menar att man bygger på sig fler problem jämfört med man är utan.

Lars förstår att barnfamiljer inte känner likadant då ett staket gör att bollen inte rullar ut på vägen och barnen springer efter även här finns en annan sida av myntet, för finns det ett staket kan barnen hoppa ut just när det kommer en bil. Det finns både bra och dåliga saker gällande tomtavgränsningar.

3.7. Genande över tomten

ANNA

Tidigare var det en stengång vid tomtgränsen mot en an Annas grannar, där brukade folk gena för att komma till lägenhetshuset. Det brydde hon sig inte om då de endast passerade.

FRIDA

Hos Frida är det i princip aldrig någon främling som genar, det skulle hon reagera över men det är lugnt om grannarna eller någon hon vet vem det är genar. Det finns respekt i tätorten, därför är man inte på andras tomter. Om man ska gena ska man hålla sig till tomtgränsen och inte gå rakt över enligt Frida.

LENA

Ibland genas det över Lenas tomt, de går då i kanten, men oftast går man på allmänningen. Hon hade tyckt att det var konstigt om en okänd gått rakt över tomten, hon bli förvånad då allmänningen är bredvid, att grannarna går mellan varandra gör ingenting.

FELICIA

Felicia behöver ingen tomtavgränsning för att hålla folk borta då det inte går det oinbjudet folk på tomten, eftersom det inte finns något att gena till, utan det är grannens barn som passar ibland och det gör inget då barnen vare sig stör eller förstör.

LARS

För några år sedan brukade några gena över Lars tomt. Han bryr sig inte om det men förstår att andra kan störa sig eftersom det inte är okej att gena över någons tomt, att följa tomtgränsen är mer accepterat. Sen om man går där väldigt mycket blir det en stig och gräsmattan blir förstörd. Lars behöver inte en tomtavgränsning då han inte bryr sig om att folk genar.

3.8. Trygghet

ANNA

Det Anna tyckte var jobbigast med att bo i södra Sverige var den instängda känslan och att man inte vet vem som tjuvlyssnar eller gömmer sig bakom den höga tomtavgränsningen, hon känner sig trygg utan. Anna tycker dessutom att det är skönt att hon kan se om det händer grannarna något, att hon kan springa dit och hjälpa, med en hög tomtavgränsning märker man inte sådant. Som granne har även koll på vem som bor vart och märker om det är fel folk på fel ställe. Dessutom är de långa sommardagarna och snön ett inbrottsskydd. På sommaren är det ljusstora delar av dygnet och på vinter lyser snön upp omgivningen sen gör den även huset svåråtkomligt större delen av året samt gör det svårare att någon smyger sig på. Fler anledningar till tryggheten i tätorten är de lugna kvällarna, eftersom det varken är många eller okända personer som rör sig ute, det är några högstadieungdomar som kör EPA. Är det någon ute och gör något fuffens, åker de fast med hjälp av djungeltelegrafan. Det är annars i södra Sverige där är det folk överallt hela tiden, alla tider på dygnet.

FRIDA

Frida tycker att det varit ett antal inbrott och lite rörigt de senaste åren för att vara en liten tätort. Hon har både larm och kameror till huset, larmet sattes upp när äldsta barnet började vara hemma själv och kamerorna sattes upp förra året på grund av inbrotten. Det har även varit våldsbrott som gör att det känns lite osäkert, därför får hennes barn bära självförsvarsspray. Frida tycker att det är lite både och för hon känner sig trygg på hennes gata. För där har man bra koll på varandra, när hon är borta vet hon att grannarna kan hålla koll på huset och barnen, de ställer ofta upp. Men samtidigt finns det en otrygghet i tätorten men den skulle inte ha varit bättre i en stad. Hemska saker sker överallt och det kommer man inte ifrån. Frida nämner dock att det bara är hon som är nojig och det håller hennes kompisar med om, de tycker att hon är ganska extrem.

Frida skulle inte känna sig tryggare med en hög tomtavgränsning för då kan grannarna inte se om främlingar är på tomten, har hon det öppet kan de reagera om någon till exempel håller på att bryta upp ett källarfönster. Frida tycker att det finns fler nackdelar än fördelar med att stänga in sig.

LANA

Lena känner sig trygg men nämner att grannen hade inbrott förra året. Hon vart förvånad över hur fort det gick och att ingen märkte något då både hennes familj och grannarna mittemot var hemma. Lenas tomt har ännu mindre insyn och det är det enda som känns otryggt för henne, att det kan bli ett inbrott när de inte är hemma, en lösning skulle kunna vara att skaffa ett hemlarm. Hon tror inte att en hög tomtavgränsning skulle hålla inbrottstjuvarna borta, utan det gör så att de kan jobba mer ostört. Lena tror mer att grannarna måste ha bättre koll på varandra, att man hellre försöker hjälpas åt.

FELICIA

Felicia känner sig trygg då sambons mormor också bor i huset, det gör att hon inte oroar sig för inbrott när de åker bort. Det känns även tryggt att grannarna bor nära och kan reagera om något händer. Felicia tycker det är tryggt trots att det var en del inbrott i tätorten förra året, hon låser ytterdörren men förråden och garaget är öppet. Tanken har aldrig slagit henne att någon ska ta något, det är inga problem att lämna cyklar, leksaker och annat ute på tomten. Felicia berättar att man i tätorten är väldigt nyfikna, om det till exempel står en främmande bil på uppfarten frågar grannarna vilka som var på besök den dagen. Det har hänt flera gånger, de har koll och det är skönt, det är det som är bra med att det är öppet. Felicia vill inte ha tomten helt avstängd eftersom hon vill se människor och vill att de ska kunna se om det händer något men insynen får gärna stoppas lite, de ska inte kunna se överallt.

LARS

Lars känner sig trygg men förstår att andra kan känna sig otrygg när det blir höst, det slutar vara ljus dygnet runt och inbrotten drar i gång. Det har gjort att han funderar på att skaffa en strålkastare och övervakningssystem då det har blivit ett återkommande problem här och i andra tätorter. Lars känner sig lugn då han bor mitt i ett bostadsområde och det är mindre risk att det blir inbrott där. Vissa bostadsområden har dessutom problem med festande och droger och det gör det lite otryggare ute i samhället men han känner sig fortfarande trygg på hans tomt i hans bostadsområde.

Lars anser att höga tomtavgränsningar ger skydd och skugga för inbrottstjuvarna att gömma sig bakom, men utan blir det lättare för dem att komma sig in på tomten och nära huset, det finns både bra och dåliga saker med båda alternativen. Men han ser att det skulle räcka med rörelsesensorer som tänder lampor, det skulle avskräcka inbrottstjuvarna. Lars ser mer fördelar än nackdelar med att ha det öppet jämfört med att stänga in sig.

3.9. När grannen sätter upp en tomtavgränsning

ANNA

Om Annas grane skulle sätta upp en hög tomtavgränsning skulle hon undra varför och vilja prata med dem om det, sen skulle hon se den målades i en trevlig färg. Anna skulle själv aldrig sätta upp ett plank, staket är mindre värst.

FRIDA

Om Fridas granne skulle sätt upp en låg tomtavgränsning skulle hon inte tänka så mycket över det eftersom man fortfarande kan stanna och prata med varandra men hon skulle inte kunna låta bli att undra om det är något hon gjort, om de stört sig på henne.

Men om de hade satt upp en hög tomtavgränsning skulle Frida tycka att det var otroligt tråkigt, hon skulle känna sig avskärmad samt sakna öppenheten och möjligheten att kunna se hela området. De skulle öka tron om att det var något som hon gjort, hon skulle bli mer illa berörd av ett plank än ett staket.

LENA

Lena har några buskar på rad mot en av grannarna och de tycker hon är bra, de skärmar av fastän de inte står tätt. Hon skulle inte påverkas av att grannarna satte upp en hög tomtavgränsning, kanske skulle det blåsa mindre på tomten, eftersom grannarna inte är på solsidan, hade de varit det skulle tomten påverkas mer.

FELICIA

Felicia vill inte ha en hög och tät tomtavgränsning mot grannen med buskarna, det skulle bli för instängt då tomtgränsen är ganska nära altanen. Hon tycker om att det är öppet och om den tredje grannen eller kommunen hade satt upp en hög tomtavgränsning skulle det inte uppskattas.

LARS

Lars säger att man i ett tätbebyggt område måste ha medgivande från grannarna innan man sätter upp en hög tomtavgränsning. Det är klart de får sätta upp en men han tycker det är bra att man får chansen att prata med dem om varför. Lars kan förstå att vissa inte vill ha insyn men han tycker att man ska skita i vad alla andra gör och då är problemet löst.

Lars anser att tomten skulle påverkas av en hög tomtavgränsning då den öppna känslan skulle försvinna. Om grannarna hade satt upp en skulle det kännas som att de inte vill ha kontakt och stänger ut honom. Medan en låg tomtavgränsning inte är ett problem så länge man kan se varandra och prata, det är betydligt trevligare.

4. Diskussion

4.1. Metodreflektion

Metoden för att hitta intervjupersoner har varit öppen då de som varit intresserade fått höra av sig, vilket har lett till att det inte blivit en jämn fördelning mellan könen. I efterhand hade jag gjort annorlunda och prioriterat att få med fler män för att få ett bredare underlag kring tankarna gällande tomten, tomtavgränsningar och grannskapet, då det kan vara bra att ha jämnare fördelning eftersom det kan vara olika mellan könen.

Jag valde att göra semistrukturerade intervjuer eftersom det är mer passande jämfört med en enkät eftersom intervjupersonernas kroppsspråk och tonläge spelar in i när de svarar på frågorna. Sen genom att vara på plats kan de intervjuade visa vad de pratar om och lättare komma in i stämningen, de har en vanlig dag när de vistas på tomten. Genom att hålla en semistrukturerad intervju kommer deras åsikter fram bättre och de vardagliga känslorna.

Detta är första gången jag gör halvstrukturerade intervjuer, kan ha uttryckt mig klumpigt och formulerat följdfrågorna på fel sätt för att få ut det mesta av intervjupersonerna. Alla intervjuade utom Lars har barn, därför kom barnens roll ofta på, eftersom man som förälder har ansvar för att de sköter sig och inte skadar sig. De fick bli ett insmygande tema då intervjupersonerna tog upp det och sedan blev jag intresserad.

4.2. Gemenskap och respekt

4.2.1. Öppet – fri sikt

Samtliga intervjupersoner, förutom Lars, använder sin tomt mycket trots att den är öppen och alla kan se in. Lars vill däremot använda sin tomt mer och ser inte ett problem med att det är öppet.

De intervjuade känner att de kan använda sina tomter utan avgränsningar. Lena och Felicia uppskattar att de har mindre insyn. Det är mindre insyn på Felicias tomt och därför känns det inte som att de bor mitt i samhället. Det är inte avskilt på grund av att det finns avgränsningar utan för att det enbart finns två andra hus nära. Även för Lena är det bara två hus nära. De andra intervjuade vill inte avskärma sin tomt och skymma utsikten.

Som Anna sa, man delar växter med grannarna då man delar på utsikten och Anna, Frida och Felicia gillar allihop att titta ut över sin tomt och det runt om. Samtliga intervjuade utom Lars nämner också att öppenheten bidrar till trygghet och det nämndes även att det är bra att utan avgränsning kan inte inbrottstjuvar gömma sig och arbeta ostört. Detta kan kopplas till boverket (2010) som talar om att öppenhet kan vara brottsförebyggande och skapar trygghet vilket uppenbart stämmer bra.

Av vad Boverket (2019a) skriver kan man tolka att även privatpersoner kan känna mer kontroll och vilja vistas mer på sin tomt om man har en avgränsning mot dem som vistas i närheten och inte har rätt att vara där. Det stämmer inte helt överens med verkligheten i detta fall då intervjupersonerna samtliga känner en typ av kontroll samt vill utnyttja sin tomt trots brist på avgränsningar.

Enligt både Blomley (2005) och Davis & Williams (2008), som visserligen använder olika ordval, anses avgränsningar vara antisociala och står för alienation. På framsidan ska gräsmattorna rinna in i varandra för att dölja gränserna mellan hem och bidra till känslan av gemenskap. Denna gemenskap syns tydligt hos de intervjuade och bland deras grannar. De hälsar på varandra och ser efter varandras tomter när respektive ägare är, till exempel, bortrest.

Detta faller sig även in mycket i det Nedelsky (1990) skriver om att man vill ha en viss kontroll över vem som kommer in. Hon menar att det även i en grupp behövs gränser, vem är medlem och vem är inte, vem kan man lita på. Det vet man genom att se grannarna och veta att man hör ihop och tillsammans är en del i tätorten. Man vet vilka som rör sig vart och vilka som tillhör vart.

Gemenskapen begränsas inte bara bland grannarna utan sträcker sig genom hela tätorten då människorna i regel är trevliga och samma typ av gemenskap som ovan beskrivet även sträcker sig genom hela tätorten och inte bara specifika områden.

Ingen av de intervjuade stör sig på sina grannar. Lena bryr sig inte om grannen sköter sin tomt och inte Anna heller, hon känner medkänsla. Frida nämner att hon ofta tänker på om hon eller barnen stör grannarna. Lena nämner att hon inte skulle klippa gräset när grannarna är ute och Lars säger att han inte väsnas för sent eller för tidigt, de har alla respekt för grannen.

Detta kan vara ett problem för fler. Det öppna gör att man måste stå ut med andras aktiviteter, djur och oväsen precis som Epstein (1996) skriver; att många ser det som att alla måste stå ut med en viss mängd ljud och störningar från grannarna. Om gränserna mellan grannar skulle bli lösa så är det en fördel för alla.

Plank kanske inte tar bort allt ljud, men det dämpar. Det tar däremot också bort den mänskliga faktorn. Om vi ser och hälsar på varandra kan vi få mer förståelse. Till exempel om vi ser barnen spela fotboll kan vi förstå varför de skriker och tjoar. Är man till exempel ute och fikar så kan man fråga sig om det är bättre att se vad som väsnas i omgivningen för att få en förståelse eller försöka dölja både sig själv och ljudet?

Det finns alltid personer i ett samhälle som stör sig och vissa som inte bryr sig. Det finns även personer som, till exempel Frida, som verkligen vill att det ska hända saker så det per automatik väsnas åtminstone litegrann. I ett samhälle finns alla typer av individer som kopplas samman i ett grannskap och det bidrar till ett öppnare och mer varierat samhälle i slutändan.

Om det finns alla typer av tomter som helt avgränsade, lite avgränsade samt helt öppna så kan folk välja och göra precis som dem vill. Det gör det hela mer personligt med en helt stängd tomt men den stänger också ute samtliga grannar som i sin tur kan ställa sig frågan om den då är omtyckt eller ej av vederbörande granne som stängt in sin tomt. Både Frida och Lars skulle vända sig till sig själv om grannen satte upp en avgränsning, de skulle undra om det var på grund av dem och båda skulle känna att grannen stänger ute dem och inte längre vill ha kontakter. Dessa känslor verkar tyda på att det efter etablering av en tomtavgränsning kan vara svårt att upprätthålla en relation då den ena parten kommer vara rädd att det är dennes fel, och det visar även att den naturliga känsla är att man skaffar tomtavgränsningar för att stänga av.

4.2.2. Gränser – mentala och fysiska

Både Lars och Anna talar om att man blir mer främmande till varandra om man har tomtavgränsningar. Frida och Lena nämner att deras relation till grannarna inte skulle förändras eftersom de oftare möts och pratar på framsidan. Jag tror att deras relation och alla i tätortens relation till grannarna skulle påverkas om det sätts upp tomtavgränsningar. Man skulle inte lika lätt kunna se vilka som faktiskt är ens grannar och det skulle ta längre tid att koppla ihop vissa personer till ett visst hus eller bostadsområde.

Detta gör att mötena på framsidan, som Lars, Lena och Frida pratar om, skulle ändras för att det tar längre tid att se vem som bor vart och man skulle få det svårare att hitta gemensamma ämnen att prata om, förutom vädret. Ju mer man ser grannen desto mer känner man att man har något gemensamt och man känner att kopplas samman jämfört om man skulle ha avgränsningar mellan sig. Med låga avgränsningar kan man bli främmande för varandra eftersom den mentala väggen även blir verklig och fysisk. Det blir svårare att komma i kontakt och att våga ta kontakt. Med en hög tomtavgränsning kan man knacka på, klaga och sen lämna platsen. Då slipper man arga blickar och man slipper pinsam stämning.

Alla intervjuade utom Lena säger att de inte vill känna sig instängda vilket de skulle med även låga tomtavgränsningar. Man ser och hör. Det är egentligen inte ett hinder då de sällan går över men det skapar en mental vägg. Den är ju bara mental men så fort det kommer upp en lite avgränsning så stärks den väggen och blir hårdare, eftersom vi förknippar fysiska avgränsningar som stopp här får du inte vistas, som Mieder (2003) skriver att avgränsningar i en grund i att stänga in och stänga ute. Eftersom det finns avgränsningar runt industriområden, stängda bostadsgårdar och idrottsplatser, det gör att vi kopplar avgränsningar till stopp här får du inte vara. Det gör det naturligt att väggen hårdnar och gör det mer känslomässigt instängt när grannen sätter upp tomtavgränsningar.

Mieder (2003) skriver om att det är konstigt att vi kan rättfärdiga barriärer mellan människor. Han skriver även att man kan bli ovänner över avgränsningarna. Då skapas främlingskap och allt annat än grannsämja. Mieder (2003) lyfter även att fler anser att avgränsningar separerar, hindrar grannhjälp och gemenskap. Sedan som Blomley (2005) skriver upplevs avgränsningar som ett stopp och som något främlingsfientligt. I USA kräver man att framsidan ska flyta samman för att visa på gemenskap. Jag tror detta är rätt för det är precis det som mina intervjupersoner talar om finns mellan dem och grannarna men även bland övriga personer i samhället.

Intervjupersonerna vill även ha den delande utsikten och få ett landskap större än den egna tomten. Som Lars säger stänger vi lätt in oss i oss själva och avgränsningar gör att det blir värre. När det är öppet blir man, som Anna säger, mer förstående för andra människor och jag tror det beror på att man bor i en helhet. Man är en del i det hela och delar på marken, samhället och planeten.

Ingen av de intervjuade har haft problem, tjafs eller bråk men någon granne. Alla känner att de har en enkel relation där dem pratar ytliga samtal om vardagen och alla visar en ömsesidig respekt. Lars nämner att svenskar är tillräckligt instängda i sig själv redan och att vi har starka mentala väggar så vi behöver inte fysiska också för då skulle Sverige kunna bli väldigt isolerat.

Flera av de intervjuade nämner att det inte är någon ännu som klagat på dem och jag tror detta är för att man lätt träffas och kan prata. Det finns ingen fysisk barriär som stoppar grannen från att klaga och då tänker man att det också är lättare att komma och klaga. Nedelsky (1990) nämner att man respekterar en person genom att erkänna dennes territorium, och man får en nära relation genom att öppna upp territoriet och låta andra komma nära. Dessutom är skyddade gränser i vår kultur väsentliga för individens integritet och självständighet.

Anna nämner att deras situation kring grannarna känns ärlig, öppen och okomplicerad. Hon kan även tycka att det hela är okomplicerat då man slipper sköta om en eventuell avgränsning och slipper även diskussioner kring den. Felicia däremot berättar om sin situation med grannen som använder en del av hennes tomt. Detta kan givetvis bli ett problem när man saknar avgränsning om grannen inte har samvetet och respekten att låta bli detta. Distans behövs mellan grannar och därför behövs avgränsningar skriver Mieder (2003). Det verkar stämma till viss del på mina intervjupersoner då de verkar få den distans dem känner att de behöver utan att ha avgränsningar.

Lena och Felicia tycker det kan behövas lite avskärmning medan övriga tycker tvärtom. Det verkar som dem får sin distans ändå eftersom de nästan endast möts på framsidan eller när det är ett ärende vilket ger samma effekt som med avgränsningar. De stör sig inte på sina grannar och verkar ha en enkel och ytlig relation.

De liknade alla avgränsningar med en vägg direkt innan de kom på att det finns låga typer av avgränsningar. De intervjuade nämner att låga avgränsningar inte skulle ställa till det lika mycket som ett högt eftersom man fortfarande kan se och prata med varandra men några antyder att det skulle vara onödigt och försvåra vardagen och potentiell interaktion över gränsen. Utan avgränsningar ser ägaren sin gräns som mjukare och mer genomtränglig. Detta speglas väl i hur situationen är Felicia och hennes granne.

De flesta anser nog att det är okej att använda sig av någon annans tomt så länge inte tomtägaren säger till och i det här fallet så har Felicia inte heller gjort det så grannen i fråga fortsätter ju givetvis med detta. Blomley (2016) skriver att privat mark endast håller om alla respekterar den. Det gör inte alla precis som han skriver i sin artikel från 2005. I hans intervjuer visade det på att respekten för gränser försvinner om någon missköter sin tomt. Det ses som moraliskt fel att korsa en gräns men inte av alla och i alla situationer.

Anna och Lars har folk och boende i området som passerar över deras tomt emellanåt. Detta tycker ingen av dem egentligen är ett problem då de som passerar inte stör eller förstör något. Däremot är de flesta överens om att det skulle vara mer obehagligt om det var vilt främmande människor som gör detta, vilket det oftast inte är för någon av dem. En bra reflektion på detta tycker jag finns i Epstein (1996) som skriver att staket inte är bästa sättet att avgränsa en tomt. Bästa sättet att få bra grannar på är att förstå gränsen och värdera den. I samhället har dem respekt för gränsen och grannarna. Det blir bra stämning mellan grannar om man respekterar varandra och deras privatliv.

Ingen av de intervjuade har en nära relation med någon av sina grannar utan de ses bara när de passerar varandra i andra ärenden och inte endast för att umgås. Är det för att respekten för privatlivet är så stark eller för de är nöjda med de relationer de redan har. Skulle fler personer i området ha barn i ungefär samma ålder så kanske det skulle se annorlunda ut då avsaknaden av tomtavgränsning skulle tillåta barnen att leka fritt över tomterna.

Lars är den som vistas minst på sin bakgård. Alla andra har det som sin favoritplats men Lars tycker bäst om framsidan. Han gillar framsidan för där är det mer liv och rörelse. Han tycker det är lättare att få kontakt med människor där och detta förklarar att han vill ha det öppet runt tomten. Även Frida gillar liv och rörelse men föredrar sin bakgård. Hon säger att man oftast möter och pratar med grannarna på framsidan. Lena och Felicia träffar också bara grannarna utanför tomtgränsen men ingen av dem söker upp konversation bara för att.

Förklaringen till att, till exempel Lars, helst befinner sig på framsidan av sin tomt kan härstamma i närheten till vägen och ett större antal människor till skillnad från hans bakgård där hans grannar inte normalt sett rör sig. Även Frida gillar liv och rörelse men föredrar sin bakgård och hon har mer aktiva grannar där och därför fyller det samma funktion för henne som för Lars i detta fall då det inte finns fysiska avgränsningar. Däremot säger hon ändå att hon främst konverserar med sina grannar på framsidan.

Enligt Blomley (2016) är avgränsningarna ett ställe där grannar kan mötas och dessa relationer grundas på grannskap, medborgarskap, avskildhet och fridfullhet. Detta gör att man kan tro att de utan avgränsningar inte har ett ställe de kan mötas på och att de går miste om aspekterna som tas upp. Så verkar inte mina intervjupersoner tycka. Alla dessa aspekter fungerar bra ändå för dem. De möts ändå och har en bra relation till varandra. De får ut vad de vill och samhället är vänligt. Relationerna kan dock stärkas när inte en fysisk avgränsning finns då man lättare kan ta sig över för att hjälpa till med något eller liknande. Nedelsky (1990) ser att det behövs nya sätt att förstå mänsklig kreativitet och det spontana mötet. Att man måste lämna det gamla sättet att se på gränser och utveckla bättre relationer som lyfter integritet och samverkan.

Avgränsningar kan göra det svårt att ta steget att, till exempel, fråga grannen om hjälp med något då den måste passera avgränsningen genom att komma runt eller hoppa över. När man vill ha hjälp eller hjälpa själv så känns en avgränsning som ett hinder. Avgränsningarna är inte endast en ytterkant som markerar gränsen utan är en mellanzon som kopplar samman grannar, skriver Blomley (2016). Det ses mer som en dörr än som en vägg. Men de intervjuade pratar med grannen ändå om de känner att det passar. De känner att det inte skulle bli mer prat med en avgränsning utan mindre.

Mieder (2003) skriver att tomtavgränsningar är nödvändigt och något man inte kan leva utan men det visar mina intervjuer motsatsen till. Flera av dem ser fler fördelar med att vara utan än att ha en avgränsning. Även Epstein (1996) håller med om att det inte är bästa sättet att få en god relation med grannarna. I denna tätort har man en positiv syn på grannen och sina medmänniskor helt utan avgränsningar. Om man tvingas respektera grannar på grund av fysiskt hinder är det en falsk trygghet och respekt. Om det däremot visas respekt utan avgränsning så visar det på bättre karaktärsdrag och därför då även är tryggare.

Boverket (2019a) skriver att man i en bostadsgård behöver avgränsning av gården för att visa att det är deras, att man behöver inramning för att känna kontroll och ägande. Men detta verkar inte intervjupersonerna ha något problem med deras tomter flyter samman med andras tomter, med lekplatser och allmänna ytor men de vet var deras gräns är och de på andra sidan vet vart gränsen går. Att ha en egen tomt och en som man delar med 20-50 stycken är inte riktigt samma sak, en privat tomt är ofta större per person men deras yta sitter ihop med andras eller i direkt anslutning till det offentliga, boverket skriver att man behöver en avgränsning mot det offentliga men här verkar det gå bra. Jag tror att detta beror på respekten som intervjupersonerna nämner, man förstår vart gränsen går, respekterar den och håller sig en bit bort.

Även om majoriteten av de intervjuade inte känner att de själva vill ha en tomtavgränsning har de förståelse för om någon annan vill ha det. När jag ställer frågan hur de skulle ställa sig till situationen om grannen skulle sätta upp en avgränsning tycker dem att det är tråkigt och skulle i första hand vilja höra den grannens resonemang bakom ett sådant beslut. Efter en kort diskussion i ämnet kommer det fram att de flesta skulle kunna acceptera en låg avgränsning som fortfarande upprätthåller kontakt och insyn. En hög avgränsning tycker de skulle göra att man förlorar de kvalitéer som de uppskattar med sina respektive tomter och känns oacceptabelt. Det enda undantaget skulle här kunna vara Frida som av praktiska skäl vilja ha en avgränsning mot lägenhetshuset.

Här är det enkelt att relatera till Blomley (2016) och dennes intervjupersoner som också gav flera tvetydiga svar i frågan. Det gör även mina intervjupersoner som till en början absolut inte kan tänka sig en avgränsning men efter att diskussion uppstått så finns det ändå variabler som skulle kunna få dem att acceptera det. Precis som Mieder (2003) så har man lyft för- och nackdelar med avgränsningar länge och när de även lyfts för mina intervjupersoner så blir också resonemanget annorlunda kring frågan. Detta stärks i det Davis & Williams (2008) skriver; det är skillnad om en avgränsning byggs utan särskild anledning, för att stänga ute grannen eller bara som ett sätt att visa att man inte vill ha människor på sin tomt.

Nedelsky (1990) skriver att det finns en gräns som inte anses som fasta väggar utan som flytande, skiftande och genomträngliga. Enligt mina intervjupersoner så anses gränserna elastisk för grannen, genomtränglig för barn och stängd för främlingar. Det finns en känsla av att vi är en grupp grannar med en viss relation, en grupp i samhället och att man är en del av helheten. Därför accepterar man att det finns andra i ens närhet. Det finns en tillit och en syn på gränsen som gör att man vet var den går men det är ändå fritt fram att passera den. Om man däremot har ett staket så är gränsen stängd och därför finns en fysisk gräns för att, exempelvis, passera gränsen för att hämta en boll. I annat fall behöver man bara passera den mentala barriären som är mer lös och det är, i regel, mycket enklare. Epstein (1996) motsäger Nedelsky (1990) här där det talas om att om gränserna mellan grannar skulle bli lösa, är det en fördel för alla. Men att människan lätt agerar orimligt och tycker att en invasion på deras mark är oacceptabel.

Enligt Nedelsky (1990) så kan avgränsningar även ofta liknas med väggar som är icke-porösa, hårda och tydliga vilket enbart är bra i rättsliga aspekter men inte när det kommer till relationer. Denna typ av tankesätt verkar mest ses som en nackdel för, som exempel, mina intervjupersoner. Om man däremot lär sig saker tidigt, som även här Nedelsky (1990) skriver om, så kan man vänja sig vid att vara utan avgränsningar och ha en lösare gräns.

Blomley (2016) skriver att när ägaren inte sköter som privata tomt tar sig ofta grannarna friheten att göra det åt dem. Sedan skriver även Blomley (2005) att boende i närheten ser en oanvänd och misskött tomt som fel och som ett slöseri. Felicia vittnar om detta problem. Eftersom hennes tomt varit misskött har grannen tagit sig friheten att utöka sin tomt eftersom den delen inte användes. Enligt Blomley (2005) så tillhör framsidan allmänheten och då förväntas den skötas på det sätt som det övriga grannskapet gör. Allmänt i tätorten är gräsmattorna välklippta med få normbrytare vilket kan vara för att grannskapet är så öppet att alla skulle se om man inte sköter om sin tomt.

4.2.3. Barn och uppfostran

Anna och Felicia tycker att det har gått bra att ha barn utan tomtavgränsningar. Annas barn har inte haft någon anledning att vara på grannens tomt och Felicia har varit noga med uppfostran så barnen tidigt respekterat gränserna. Lena tycker att det var skönt att ha en tomtavgränsning mot en av grannarna för att barnen inte skulle springa över och ut på vägen. Anna tycker om att det är fritt för barnen och upplever att man i samhället uppskattar barnfamiljer. Hon nämner också att man uppfostrar sina barn att respektera andra och tänka efter. Så även med Felicia och Fridas barn. Dem får hålla sig på deras tomt och inte gena över andras. Nedelsky (1990) skriver att relationen till gränser och hur man förhåller sig till dem lär man ut genom uppfostran. Dessa värderingar följer sedan med i vuxenlivet.

Även Frida tycker det är skönt att barnen kan röra sig fritt i samhället på det sättet att de har möjlighet och tillåtelse att leka över både gator och tomter samt att de kan fritt röra sig till, exempelvis, skola och fritidsaktiviteter. Lena och Lars berättar om att andra grannskap med flera barn i samma ålder har en speciell jargong. De använder tomterna som en enda och de båda tror att det skulle vara precis likadant om det varit fler barn i deras områden. När det är så öppet som det är har barnen en chans att vara barn. Det är lättare för dem att skapa en gemenskap och fläta samman bostadsområden och barn från andra grannskap. För om barnen ofta är med varandra kommer föräldrarna få en bättre koppling till varandra och få en starkare relation där dem kan hjälpas åt även i andra aspekter än barnen.

Anna, Frida och Felicia stör sig inte på grannens barn. Det är endast Felicia som har andra barn på sin tomt och det gör henne ingenting utan hon tycker bara det är kul att dela med sig. Denna öppenhet när man växer upp kring grannar gör att man skapar en trygghet för barnen. Till exempel att om det skulle hända något skulle de kunna springa till grannen och be om hjälp. De har själv pratat med den eller sett föräldrarna göra det och den får ännu en vuxen i sitt liv. Detta faller in lite i det som tidigare är skrivet om att gränserna påverkar våra relationer och denna typ av relation till sin granne varierar givetvis både beroende på vilka personer man har till grannar och som Blomley (2016) beskriver; att olika typer av avgränsningar påverkar våra relationer till varandra.

Intervjupersonerna och de i samhället verkar som trygga individer i helheten. De är trygga i sitt ägande och deras rätt till tomten men även andras rätt till frihet. Jag tror att vi levt nära allemansrätten så länge att det hjälper oss förstå andras rätt att röra sig fritt. Man har i tätorten lärt sig sen man var liten hur det fungerar här och vilken relation man ska ha till grannarna och det tror jag är grunden till denna typ av samhälle. Jag tror som Nedelsky (1990); att mycket har med uppfostran och ideologi att göra. Dessutom är skyddade gränser i vår kultur väsentliga för individens integritet och självständighet och man kan lära sig andra saker om man lär sig det tidigt. Därför är man i tätorten van att vara utan fasta avgränsningar, man har lärt sig att det är så det fungerar.

4.2.4. Trygghet och tomtavgränsning

Alla intervjuade kände sig trygga på deras egen tomt. Däremot känner Frida att det är ett otryggt samhälle. Hon låter barnen röra sig fritt men med självförsvarsspray. Hon är även den enda som har larm och kameraövervakning. Lars, Lena och Frida är oroliga för inbrott men endast när de är bortrest. De känner sig inte otrygga i sitt hem. Felicia har alltid någon hemma så hon är inte orolig alls. Anna säger att snön och ljuset skyddar mot inbrott.

Alla intervjuade, utom Anna, nämner inbrottsvågen som skedde 2020 här i Västerbotten. När jag nämner trygghet är det huvudämnet som kommer upp. Lars nämner att andra kan känna sig otrygga i centrum på grund av ökat problem med narkotika i samhället och Frida nämner att det varit oroligt i tätorten men vill påstå att det inte är mer än någon annan tätort/stad. Majoriteten kopplar trygghet till att vara säker från inbrott. Ingen är rädd att det ska utövas våldsbrott eller liknande mot dem. Alla intervjuade säger att de inte skulle känna sig tryggare med en hög tomtavgränsning då insynen försvinner från grannarna och eventuella inbrottstjuvar kan gömma sig lättare och arbeta ostört.

Frida vill att tomten ska användas, att det ska vara öppet och inte kännas instängt. Hon gillar att se liv och rörelse. Detta speglas i vad Boverket (2010) skriver om att vi känner oss tryggare när ett område är överblickbart. Att det finns grannar och förbipasserande som ser vad som sker inne på tomten vid, exempelvis, ett inbrott. Samtliga andra intervjuade känner samma sak kring detta men resonerar lite olika. Felicia vill helt enkelt att man kan se varandra, Anna reflekterar över att hon både vill se och kunna hjälpa till, Lena vill också kunna se och eventuellt förhindra inbrott hos en granne och Lars har en äldre granne han gärna håller ett extra öga på så att denne är okej. Öppenhet kring och på tomterna gör att man bryr sig om varandra och lättare kan visa det.

De intervjuade nämner att de känner sig trygga på sina tomter. Detta beror på att det är en lugn tätort över lag och även lugna områden i tätorten. Men jag tror även det är för att, som Boverket (2010) skriver, att man känner sig trygg om en plats är överblickbar vilket alla tomter i tätorten är. Det finns alltid fri sikt åt ett eller flera håll och flera av de intervjuade säger att de inte skulle känna sig tryggare med en hög tomtavgränsning. Sedan som Boverket (2010) och de intervjuade nämner så har man sina grannar. Man hjälps åt, man ser varandra och kan tillsammans skapa trygghet. Man känner sig trygg om man känner igen personerna i ens närhet, de man har en koppling till och bor granne med och med öppna tomter kan de boende i samhället göra just detta.

4.3. Avslutande reflektion

Lars tycker att tomtavgränsningar påverkar samhället. Man får en närhet och blir öppnare mot varandra. På honom låter det som att detta är unikt och svårt att efterlikna på andra ställen. Jag håller med honom att vi inte bara kan införa att det ska vara öppet utan vi måste lära kommande generationer och själva långsamt etablera detta. Två av mina intervjupersoner är nyinflyttade i tätorten och har acklimatiserat sig väl till att inte ha avgränsningar. Det tycker jag visar på att det inte är omöjligt att lära sig hur en öppen gräns fungerar på ett nytt ställe oavsett om man kommer ifrån starka avgränsningar eller ej.

Kan man visa på fördelarna som finns med att inte ha avgränsningar, som på flera ställen nämns i texterna, för nyinflyttade och fortsätta på samma linje med nästa generation så tror jag att gränserna kan komma att bli ännu mer flytande, öppna och till fördel för alla i närområdet och deras relation till varandra.

I min inledande text talade jag om att dessa tankar dök upp efter att jag flyttat ned till Skåne där majoriteten av tomtägare använder sig av höga och täta avgränsningar. Om vi vänder på situationen och antar att en familj från Skåne, som haft just denna typ av avgränsningar, flyttar upp så skulle man enkelt kunna visa på fördelarna med att vara utan tomtavgränsningar när de får en chans att vara delaktiga i grannskapet och samhället samt att kunna ha en friare uppväxt för deras barn. De kan enklare röra sig och ansluta till andra barn i lek över öppna tomter i stället för att behöva leta sig till, exempelvis, allmänna lekplatser.

Flera av källorna tar upp alla diskussioner och känslor som tomtavgränsningar väcker till liv. På de intervjuade märks det att det är enklare utan avgränsning och mer avslappnat. De behövs inte för att man ska använda tomten och njuta av den, samt att man får en positiv relation med grannarna. En aspekt som är värd att nämna är att de flesta, om inte alla, som passerar över en tomt håller sig till tomtgränserna för att inte inkräkta för mycket på tomtägarens privatliv. Detta är något som faller sig naturligt i tätorten kring intervjupersonerna. Detta är något som följt med från uppfostran för både mina intervjupersoner och för mig själv.

Som blivande landskapsarkitekt kommer jag vilja ta i beaktning både saker som kommit fram i denna studie och utnyttja egna erfarenheter från mitt privata liv till att, vid exempelvis ett uppbyggande av bostadsområde, försöka få med kvalitéer som öppenhet mellan grannar men ändå kunna behålla en viss avskildhet. Antingen genom att planera tomterna på ett sätt som både skapar öppenhet men samtidigt en privat del så det finns en oas för individen att dra sig tillbaka till trots öppenheten mellan grannar. Jag tänker att om vi har individer som kommer från starka avgränsningar och flyttar till total öppenhet så kan den, så kallade, oasen vara nödvändig för att acklimatisera individen i fråga till den nya situationen.

Motsägelserna, tillsammans med det som kommer fram i min uppsats, visar att detta är ett ämne värt att fortsätta utveckla för att förstå människan, dess relationer och tillhörighet. Genom att få en bättre förståelse om hur människor värdesätter sin tomt utan tomtavgränsning så kan man komma vidare med hur synen på avgränsningar kan ändras eller förstärkas. Är syftet låst eller kan vi med forskning komma vidare? Ett samhälle utan tomtavgränsningar kanske skapar en större öppenhet och större medmänsklighet mot varandra?

Källhänvisning

Digitala källor

Boverket (2020a). *Murar och plank*.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/lov--byggande/anmalningsplikt/bygglov-for-anlaggningar/murar-och-plank/> [2021-05-22].

Boverket (2020b). *Staket, murar och plank*.

<https://www.boverket.se/sv/byggande/bygga-nytt-om-eller-till/bygglov/staket-murar-och-plank/> [2021-05-22].

Boverket (2019a). *Bostadsområden*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsfor-ebbyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/hur-har-andra-gjort/bostadsomraden/> [2021-05-22].

Boverket (2019b) *Utformning av bostadsgårdar*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsfor-ebbyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/fysiska-atgarder/bostadsgardar/> [2021-05-22].

Boverket (2010) *Plats för trygghet - Inspiration för stadsutveckling*.

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats-for-trygghet.pdf> [2021-05-22].

Jordbruksverket (2021). *Vår definition av landsbygd*.

<https://jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/var-definition-av-landsbygd> [2021-05-22].

Naturvårdsverket (2020). *Hemfridszon*.

<https://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Allemansratten/Det-har-galler/Hemfridszon/> [2021-05-22].

Statistiska centralbyrån, SCB (2021). *Boende i Sverige*.

<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/boende-i-sverige/> [2021-05-22].

Statistiska centralbyrån, SCB (2020b). *Tätorter i Sverige*.

<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/tatorter-i-sverige/> [2021-05-22].

- Statistiska centralbyrån, SCB (2020a). *Antal och andel hushåll efter region, boendeform och hushållstyp. År 2012 - 2020.*
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_HE_HE0111/HushallT22/ [2021-05-22].
- Statistiska centralbyrån, SCB (2019). *Vanligare med småhus i små kommuner*
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/hushallens-boende/pong/statistiknyhet/hushallens-boende-2018/> [2021-05-22].
- Svenska Akademien (2015). *Sök i tre ordböcker på en gång.*
<https://svenska.se/> [2021-05-22].
- Sveriges riksdag (2021). *Brottsbalk (1962:700).*
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700 [2021-05-22].

Tidskriftsartiklar

- Blomley, N. (2016). The Boundaries of Property: Complexity, Relationality, and Spatiality. *Law & society review*, 50 (1), ss. 224–255.
- Blomley, N. (2007). Making Private Property: Enclosure, Common Right and the Work of Hedges. *Rural history*, 18 (1), ss. 1–21.
- Blomley, N. (2005). The Borrowed View: Privacy, Propriety, and the Entanglements of Property. *Law & social inquiry*, 30 (4), ss. 617–661.
- Davis, R. & Williams, E. (2008). Fences and between Fences: Cultural, Historical, and Smithsonian Perspectives. *Journal of the Southwest*, 50 (3), ss. 243–261.
- Epstein, R. (1996). Transaction Costs and Property Rights, Or, Do Good Fences Make Good Neighbors? " *Coase-Sandor Institute for Law & Economics Working Paper* (38).
- Mieder, W. (2003). "Good fences make good neighbours": history and significance of an ambiguous proverb: Document View. *Folklore* (London), 114 (2), ss. 155–179.
- Nedelsky, J. (1990). Law, Boundaries, and the Bounded Self. *Representations* (Berkeley, Calif.), (30), ss. 162–189.

Böcker

- Kvale, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Inlägg på Facebook sidan “Vad händer i X?”

Hej, jag heter Safira Johansson och läser tredje året på Landskapsarkitektprogrammet vid SLU.

Vi har börjat skriva våra kandidatuppsatser och jag tänker skriva om hur det är att inte ha tomtavgränsning såsom staket och häck mellan den egna tomten och grannens.

Syftet är att ta reda på om detta påverkar användningen av tomten och hur grannskapet upplevs vara.

Jag söker därför personer som vill ställa upp på en intervju inom detta ämne.

Du får gärna bo i X's tätort.

Alla som väljer att delta kommer att vara anonyma.

Om du känner dig sugen på att ställa upp eller är nyfiken på att veta mer skicka ett meddelande/sms, ring eller mejla.

070-XX XX XXX

x@hotmail.se

Bilaga 2

INTRO:

Hur länge ni bott här?

Har det funnits tomtavgränsningar där du bott innan?

Hur skulle du beskriva er tomt, då jag inte sett den, vilka element ingår?

Vad är det bästa med er tomt?

Vad är mindre bra med er tomt?

ANVÄNDNINGEN & UPPLEVELSEN:

Vad brukar du göra när du är ute på tomten? Vad använder ni tomten till?

Var tillbringar du mest tid och vad gör du då?

Påverkar grannarna användning på något sätt?

- Om de är ute, går ni in eller ut?

- Om de alltid sitter i fönstret och tittar påverkar det användningen?

TOMTAVGRÄNSNING:

Vad tycker du om tomtavgränsningar?

Varför har ni ingen tomtavgränsning?

- Skulle ni vilja ha, vad hindrar er från att skaffa?

- Kan ni tänka er att skaffa, NEJ, varför inte?

Vad skulle ni tänka/känna om grannen satte upp ett staket?

- Är det skillnad om det är en meter eller två?

- Varför skulle ni tänka känna så?

- Finns det fördelar och nackdelar

Gör tomtavgränsningar att barn kan röra sig mer fritt i tätorten?

GEMENSKAP:

Hur är vi i tätorten mot varandra, privata/öppna?

- Tror du det påverkas av att det inte finns några tomtavgränsningar?

Hur ser relationen till grannarna ut?

TRYGGHET:

Känner du dig trygg på tomten, i området?

Skulle du känna dig tryggare om du hade en hög häck eller ett plank runt tomten?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (PDF-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.